

ROZŠIŘUJÍCÍ INFORMACE

Příroda ve městě Ústí nad Labem 1. část „Bydlí tu s námi“

Synantropie

Synantropie je vazba některých organismů (živočichů i rostlin) na člověka a jeho sídla. U živočichů se jedná o takové jedince, kteří zcela opustili přírodní prostředí a žijí v blízkosti člověka nebo jeho sídla. Často je to i uprostřed vesnic či měst nebo i přímo v domě. Důvodem bývá snazší dostupnost potravy, vhodný prostor pro obydlí, menší množství predátorů. U některých druhů živočichů se synantropie týká celé populace, u jiných druhů jsou v rámci populace někteří jedinci synantropní a jiní žijí ve volné přírodě. Mezi synantropní živočichy nepatří domestikovaní živočichové.

Dočasná synantropie – živočich žije v blízkosti lidských sídel pouze v určitém období (např. ptáci v zimě kvůli snazšímu získání potravy).

Příklad synantropních živočichů: sýček obecný, čáp bílý, kuna skalní, vrabec domácí, šváb obecný, rybenka domácí, sekáč domácí, komár pisklavý, myš domácí, krysa obecná, potkan obecný, ježek západní, kos černý, straka obecná.

publikace Ptáci lidských sídel: <https://www.birdlife.cz/wp-content/uploads/2020/08/Ptaci-sidel-CZ-final.pdf>

Sýček obecný

Sýček je malá hnědošedá sova s bělavými skvrnami, jen o málo větší než kos. Má velkou, shora plochou hlavu a žluté oči. Kdybychom sýčka chtěli zahlédnout, je potřeba zdvihnout hlavu a podívat se na střechu domu, paneláku, nebo na jiné vyvýšené místo, kde se v podvečer či po ránu vyhřívá na slunci a pozoruje své okolí. Když sýček sedí, často mění tvar těla, v jednu chvíli se vytáhne a jakoby stoupne na špičky, potom naopak přisedne a přikrčí se tak, že jeho tělo má podobu koule.

Sýček se živí drobnými hlodavci, v létě je jeho jídelníček obohacen o žížaly a velký hmyz, jako jsou kobylinky, sarančata, chrousti, střevlíci. Vyhovují mu nízko sečené trávníky, na kterých potravu snadněji zahlédne, a také betonové či asfaltové plochy, po kterých často přeběhnou švábi nebo drobní hlodavci žijící u lidských obydlí.

Historie výskytu sýčka v ČR

Na začátku 20. století patřil sýček mezi naše nejběžnější sovy, v ČR hnízdily ve volné přírodě desítky tisíc párů. V padesátých a šedesátých letech 20. století se začal měnit způsob zemědělského hospodaření. Menší pole se spojovala v rozsáhlé plochy, zmizely remízky, přirozené travní porosty, meze, aleje i starší doupné stromy a okraje polních cest. Všechna tato přírodní stanoviště sýček využíval jako hnízdiště i loviště. Tím, že zmizela, začalo ubývat i sýčků. Počet sýčků se také zmenšil kvůli používání jedů k hubení hmyzu a hlodavců. Lovícím ptákům tím ubyla potrava a při snědení přiotrávených myší se jed dostal i do jejich těl. V důsledku těchto lidských činností postupně sýčci z naší krajiny zmizeli.

Projekt ATHENE

V letech 2017–2020 byl realizován projekt ATHENE, jehož hlavním cílem byla záchrana sýčka obecného. Jedná se o přeshraniční česko-saský projekt, ve kterém byla monitorována populace sýčka, jeho hnízdišť a lovišť, plánovány a realizovány kroky k ochraně sýčka. Dále byla v rámci tohoto projektu vytvořena řada výchovně-vzdělávacích aktivit vztahujících se k sýčkovi a dalším blízkým tématům – sovy, antropogenní pasti apod. Byla vytvořena videa, hádanky a kvízy, pracovní listy. Všechny tyto aktivity vřele doporučujeme, jsou informačně velmi zajímavé, aktuální a didakticky vhodné pro 1. i 2. stupeň ZŠ.

<https://www.birdlife.cz/co-delame/vyzkum-a-ochrana-ptaku/ochrana-druhu/sycek-obecnny/athene/>

Pokles populace sýčka v ČR

Mezi 30. a 50. lety 20. století nebyl výskyt sýčka komplexně mapován, ale podle dílčích průzkumů se odhaduje, že u nás žilo kolem 10 tisíc párů.

V letech 1985–89 v ČR hnízdilo už jen 700–1000 párů sýčka obecného. I když si lidé uvědomili, že množství sýčků je na hranici ohrožení, nepodařilo se jeho ubývání zastavit ani v následujících letech.

V letech 2001–2003 u nás hnízdilo 500–250 párů a v letech 2017–2020 už jen 130–100 párů.

Co se týká lokalit výskytu, byl sýček původně hojný po celé republice. Dnes se vyskytuje hlavně v severočeském kraji a v severozápadní oblasti kraje středočeského. Největší oblast výskytu je přibližně mezi Lovosicemi, Roudnicí nad Labem a Slaným. Sýček často žije v bývalých zemědělských objektech, můžeme ho potkat ale i přímo v centru Ústí nad Labem nebo v Teplicích.

V roce 2020 spustilo ministerstvo životního prostředí záchranný program pro sýčka obecného. Díky dostatku hrabošů bylo vyvedeno rekordních 95 nových mláďat. Ministerstvo zemědělství

však zároveň povolilo hubení přemnožených hlodavců plošným rozsypáním jedů a díky tomu se předpokládá zvýšený úhyn sýčků.

Bobr evropský

Bobr je živočich vázaný na vodní prostředí. Dokáže zavřít tlamu až za řezáky. I když ve vodě hlodá nebo v zubech přenáší stavební materiál či potravu, voda se mu do dýchací trubice nedostane. Tomu napomáhá také statný kořen jazyka, který zabraňuje průniku vody do hrtanu. Výdrž bobra pod vodou na jedno nadechnutí se uvádí až patnáct minut. Během plavání má bobra většinu těla pod vodou, díky praktické poloze nozder, uší a očí v jedné rovině může bobra jen při mírném vystrčení hlavy nad hladinu používat všechna smyslová ústrojí.

Bobr v Čechách

V 18. a 19. století došlo k úspěšným pokusům o opětovné vysazení bobrů ve Schwarzenberských panstvích na jihu Čech na Třeboňsku a také byl zahájen umělý chov v tzv. bobrovnách. Vysazení nebo uprchlí bobři pocházející z odchovů v bobrovnách se rychle množili a šířili do okolí. Z obavy o narušování hrází byl ale na Třeboňsku v roce 1833 znovu vydán příkaz k hubení a všichni jedinci byli vybiti. Poslední bobra byl odloven roku 1876.

Někdy po roce 1970 byli bobři po letech poprvé spatřeni na Břeclavsku, kam pronikli z Rakouska. V roce 1990 začali migrovat také z Německa do oblasti Českého lesa a šířili se i po Labi do Hřenska.

<https://www.zachraneprogramy.cz/bobr-evropsky>

Šíření bobra proti proudu Labe u Ústí nad Labem

V západní části Ústí nad Labem, ve Svádově, je dnes jedna z nejdéle osídlených oblastí bobrem evropským, který se zde usídlil již v roce 1995. Šíření bobrů z Ústí dál proti proudu Labe zastavuje Masarykovo zdymadlo, které je v úzkém kaňonu řeky Labe lemováno železnicí a dvěma silnicemi. Zřejmě i proto bylo bobří osídlení výše proti proudu Labe potvrzeno až roku 2010. Bobři zde žijí v úseku od Roudnice nad Labem po Liběchov a také mezi Lovosicemi a Litoměřicemi. Původ těchto bobrů ale není jistý, prokázala by ho až genetická analýza, bobři do tohoto prostoru mohli doputovat i po řece Ohři. Bobři se v Ústí nad Labem pohybují i na řece Bílině, která bohužel stále patří k nejvíce znečištěným řekám v naší republice.

<https://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/bobr-evropsky-na-rece-labi-po-23-letech>

https://ustecky.denik.cz/zpravy_region/bobri-rodiny-sidli-u-svadova-uz-patnact-let-20130316.html

https://ustecky.denik.cz/zpravy_region/v-severoceskych-rekach-se-usadili-bobri-a-nutrie-v-ohri-biline-i-labi-20180105.html

<https://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/bobr-evropsky-iak-se-mu-u-nas-zilo-a-zije>

Synantropní pasti

https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/kareln-zvaral-architektonicke-pasti-tichy-zabijak-ptaku#google_vignette

<https://www.birdlife.cz/co-delame/vyzkum-a-ochrana-ptaku/ochrana-druhu/konflikty-ptak-clovek/ptaci-a-skla/>

<https://zvirecizpravy.cz/smertici-pasti-pro-ptaky-i-domaci-mazlicky-nezakryte-bazeny-plne-vody/>

<https://www.selmy.cz/clanky/pod-koly-aut-zahynou-statisice-zvirat/>

Podpora živočichů ve městech

<https://www.birdlife.cz/co-delame/vyzkum-a-ochrana-ptaku/ochrana-druhu/konflikty-ptak-clovek/ptaci-a-zelen-ve-mestech/>

<https://www.birdlife.cz/co-delame/vyzkum-a-ochrana-ptaku/ochrana-druhu/sidla-bezpecna-pro-ptaky/>